

Four Year UG Programme Examination, 2025
Semester – IV (NEP-2020)
Indo-Tibetan Studies
Major-08 (MJIT08)
Mind Training Text (Based on Buddhism)

Time: 3 Hours

Full Marks: 80

Questions are of value as indicated in the margin.

༡༥ གཤམ་གསལ་དྲི་བ་རྣམས་ལས་གང་རུང་བཞི་ལ་ལན་བྲིས།

༤x༡༠=༤༠

༡༥ རྩམ་ཚེགས་ཀྱི་མདོ་ལས་ཚེགས་ཀྱི་ཚེགས་སུ་བཅད་པའི་སྐོར་ཚུམ་བུ་ཞིག་བྲིས།

༢༥ ཚེགས་ཀྱི་ཚེགས་སུ་བཅད་པ་ལས་སེམས་ཀྱི་ལྗེ་ཚན་གྱི་ནང་དོན་སྤྱིང་བསྐྱུས་ཤིག་བྲིས།

༣༥ ཚེགས་ཀྱི་ཚེགས་སུ་བཅད་པའི་ལེན་གསུམ་པ་ལས་ཚེགས་བཅད་ལྔ་པ་ནས་བརྒྱད་པ་བར་གྱི་རང་སྐོར་ཡོད་པའི་ཚེགས་བཅད་གཅིག་དབྱིན་བོད་སྐད་གང་རུང་ཐོག་བྲིས་ནས་དེར་དོན་འགྲེལ་བྲིས།

༤༥ ས་པའི་གྱིས་མཛད་པའི་ཞེན་པ་བཞི་བྲལ་གྱི་གདམས་ངག་ཅེས་བྱ་བ་ལས་ཞེན་པ་བཞི་བྲལ་གྱི་ཚེགས་རྒྱུ་བཞི་པོ་དེ་དཔེ་དང་སྐུར་ཏེ་ཇི་ལྟར་བཀྲལ་ཡོད་དམ།

༥༥ སྐྱོང་ཞེན་པ་བཞི་བྲལ་གྱི་གདམས་པ་ཇི་ལྟར་བྱུང་བའི་ཚུལ་མདོར་བསྐྱུས་ཤིག་བྲིས།

༦༥ སྐྱོང་ཚེགས་བརྒྱད་མ་ལས་རང་སྐོར་ཡོད་པའི་ཚེགས་བཅད་གཅིག་བྲིས་ནས་དེར་ཚེགས་འགྲེལ་རྒྱབ།

༧༥ སྐྱོང་ཚེགས་བརྒྱད་མའི་གཞུང་ཚུམ་པ་པོའི་རྣམ་ཐར་སྤྱིང་བསྐྱུས་ཤིག་བྲིས།

༡༦༥ གཤམ་གསལ་དྲི་བ་རྣམས་ལས་གང་རུང་གཅིག་ལ་ལན་བྲིས།

༡x༡༠ = ༡༠

༡༦༥ ས་པའི་གྱིས་མཛད་པ་རྣམ་ཐར་དང་ཁོང་གིས་ལྷགས་ཚུམ་མཛད་པའི་ཉུང་ཐར་ཕྱག་དཔེ་གསུམ་གྱི་མཚན་བྲིས།

༢༦༥ བོད་གངས་ཅན་སྤྱིང་སུ་བཀའ་གདམས་ཚེགས་བརྒྱད་ཀྱི་གདམས་པ་བྱུང་རིམ་སྐོར་དབྱེད་ཚུམ་ཞིག་བྲིས།

༡༧༥ གཤམ་གསལ་དྲི་བ་རྣམས་ལ་ལན་མ་ཚོར་བར་བྲིས།

༡༠x༡ = ༡༠

༡༧༥ ཚེགས་ཀྱི་ཚེགས་སུ་བཅད་པ་ལ་ལེན་དུ་ཡོད་དམ།

༡༧༥ ཚེགས་ཀྱི་ཚེགས་སུ་བཅད་པ་ལ་ཚེགས་བཅད་ཁྱོན་ག་ཚོད་ཡོད་དམ།

༡༧༥ ཚེགས་ཀྱི་ཚེགས་སུ་བཅད་པ་དེ་བོད་སྐད་ཐོག་པོ་བསྐྱུར་མཛད་མཁན་ལོ་རྒྱུ་བའི་མཚན་བྲིས།

༡༧༥ ཚེགས་ཀྱི་ཚེགས་སུ་བཅད་པ་དེ་ལྗེ་སྤྱིང་གསུམ་པོ་གང་གི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་སམ།

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

Four Year UG Programme Examination, 2025
Semester – IV (NEP-2020)
Indo-Tibetan Studies
Major-09 (MJIT09)
Indigenous Tibetan Poetry (Moral Science)

Time: 3 Hours

Full Marks: 80

Questions are of value as indicated in the margin.

༡༥ གཤམ་གསལ་ཏྲི་བ་རྣམས་ལས་གང་རུང་བཞི་ལ་ལན་བྲིས།

༤x༡༠=༤༠

༡༥ ས་སྐྱ་ལེགས་བཤད་མཛད་པ་པོས་བོད་ཀྱི་ཚོམ་རིག་ཐོག་འཛོག་གནང་མཛད་པའི་ཕྱག་རྗེས་དང་འབྲེལ་བའི་སྐོར་ཚོམ་མུང་ཞིག་བྲིས།

༢༥ ཏྲི་ཤོག་འདིར་མ་གསལ་བའི་རང་སྐོར་ཡོད་པའི་ས་སྐྱ་ལེགས་བཤད་རབ་བྱེད་དང་པོ་ལས་ཚོགས་བཅད་གཅིག་བྲིས་ཏེ་དེར་འབྲེལ་བཤད་རྒྱུ་བ།

༣༥ གཤམ་གསལ་ཚོགས་བཅད་འདི་དབྱེར་སྐད་ཐོག་ཕབ་བསྐྱར་དང་དེའི་ནང་གི་གཏམ་རྒྱུད་དེ་ལྷག་པོར་བྲིས།
 ཤེས་རབ་ལྡན་པས་ཉེས་པ་དག་ཞེས་བར་ལུས་ཀྱི་སྐྱོན་པོས་མིན། །
 རམ་མཐའ་ལྡིང་གིས་དུག་ཅན་སྐྱུལ། །བསད་པར་ལུས་ཀྱི་ལྷ་ཉམ་མིན། །

༤༥ གཤམ་གསལ་གྱི་ཚོགས་སུ་བཅད་པ་འདིའི་ནང་དོན་དང་བསྐྱབ་བྱ་གང་བལྟན་གསལ་བར་བྲིས།
 སློ་གྲོས་ཆེན་པོ་རྒྱུད་ན་ཡང་། །ལྷག་པར་སློ་གྲོས་སྟོབས་ལྡན་འགྱུར། །
 རི་དྲགས་རྒྱལ་པོ་བཀའ་པ་ན། །སྤང་ཆེན་སྤྱི་པོ་སྐྱུར་དུ་འགམས། །

༥༥ ས་སྐྱ་ལེགས་བཤད་ལས་རབ་བྱེད་དང་པོ་སློབ་གཉེར་བྱས་པའི་སྤྱིང་ཚོར་རམ་ཡང་ན་ས་སྐྱ་ལེགས་བཤད་ཅེས་པའི་དཔེ་དེབ་དེའི་རྒྱབ་སྐྱོངས་སྐོར་ཚོམ་མུང་ཞིག་བྲིས།

༡༦ གཤམ་གསལ་ཏྲི་བ་རྣམས་ལས་གང་རུང་གཅིག་ལ་ལན་བྲིས།

༡x༡༠ = ༡༠

༡༥ གཤམ་གསལ་ཚོགས་ཚོགས་རྣམས་ལས་གང་རུང་བཅུའི་དབྱེར་ཇིའི་སྐད་དོད་དང་དེ་དག་ལ་ཚོགས་འབྲེལ་མུང་རུ་རྒྱུ་བྲིས།

༡༥ དྲང་སྤྱིང་རྒྱས་པ།	ཅེ་རིན་ཆེན་གཏེར།	ཏེ་ཤེས་རབ་ལྡན་པ།
ལེ་ཀུན་མཁྱེན།	ཆེ་རྒྱལ་དང་འདྲེས་པ།	ཐེ་སྐབ་དབང་།
གེ་འཛིག་རྟེན་བྱ་བ།	ཇེ་འབྱུང་པོའི་བྱ།	དེ་ལྷས་ཅན།
ངེ་དམ་པ་རྣམས་ཀྱི་སྤྱིང་རྒྱུ་བ།	ཉེ་ལེགས་བཤད།	ནེ་སློབ་ལྡན་སྤྱི་པོ།

P.T.O.

१०५१-१०
१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

१०५१-१०

Department of Indo-Tibetan Studies, Visva-Bharati
 B.A (NEP) in Tibetan Examination, 2025
 Semester- IV

Subject/Paper:
 Time: 3 Hours

MJIT- 10 (Major)

(Indo-Tibetan Avadāna Literature)
 Max. Marks: 80

Questions are of value as indicated in the margin

གཤམ་གསལ་དྲི་བ་རྣམས་ལས་གང་རུང་དྲི་བ་བརྒྱུ་ལ་ལན་བྲིས། ཡང་གྲངས་༠༥ རེ་གཅིག་མཚུངས་ཡིན། 10X08=80

- 1) དཔག་བསམ་འཁྲི་ཤིང་བཟུང་བཅོས་ཀྱི་ཚུམ་པ་པོ་སྤྱི་ཡིན་ནམ། ཁོང་གི་མཚན་རྣམས་མདོར་བསྟུས་ཞིག་བྲིས།
- 2) རྟོགས་བརྗོད་དཔག་བསམ་འཁྲི་ཤིང་ལ་ཡལ་འདབ་ལྗོངས་དུ་ཡོད་དམ། བཟུང་བཅོས་དེ་ཉིད་ཀྱི་སྤྱིང་དོན་མདོར་བསྟུས་ཞིག་བྲིས།
- 3) སྐྱེས་རབས་དཔག་བསམ་འཁྲི་ཤིང་གཞུང་གི་ཡལ་འདབ་དང་པོའི་བརྗོད་བྲུ་གང་ཡིན་དེའི་སྐོར་བྲིས།
- 4) རྟོགས་བརྗོད་དཔག་བསམ་འཁྲི་ཤིང་གཞུང་གི་ལེའུ་གཉིས་པའི་བརྗོད་བྲུ་གང་ཡིན་དེའི་སྐོར་བྲིས།
- 5) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་དག་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 6) རྟོགས་བརྗོད་དཔག་བསམ་འཁྲི་ཤིང་གཞུང་གི་ལེའུ་གཉིས་པའི་བརྗོད་བྲུ་གང་ཡིན་དེའི་སྐོར་བྲིས།
- 7) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 8) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 9) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 10) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 11) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 12) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 13) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 14) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 15) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 16) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 17) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 18) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 19) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།
- 20) གཤམ་གསལ་གང་རུང་ཚོག་བརྒྱུད་ཀྱི་མིང་གི་རྣམས་གྲངས་གསུམ་གསུམ་དང་དེ་དག་གི་དོན་རྣམས་དབྱིན་སྐད་ཐོག་བྲིས།

ཡང་ན།

སྤྱིར་སྤྱོད་པའི་རེ་བ་དོན་མེད་པར་བྱེད་པ་ནི་གསོན་ཀྱང་རོ་དང་འདྲ། གཞན་པ་པན་ན་རང་གི་ལུས་ལ་གཞོན་ཀྱང་སྤྱི་ཞེས་གསུངས་སོ།། དེའི་ཚེ་
 རྟོགས་བརྗོད་ན་བྱམ་ཟེ་མཁའ་པ་ཞིག་ལ་སློབ་མ་བྱམ་ཟེ་བྱེད་ཞིག་ཡོད་པ་དེས་རིག་བྱེད་ཀྱི་ཚུལ་མང་དུ་ཤེས་ནས། སློབ་དཔོན་ལ་ཡོན་ཅི་མཉེས་
 ལུས་པར། ང་ལ་རྟོགས་བརྗོད་ཀྱི་དོན་ལ་མེད། འོན་ཀྱང་རྒྱལ་པོའི་བཅུ་མོ་རྒྱལ་པོའི་འོད་དེང་ལ་འབྲུལ་རུས་ན་ཡོན་དུ་འགྱུར་ཞེས་
 ཟེར་རོ། ། དེ་ནས་སློབ་མ་ཅི་བྱ་མེད་པར་དྲོགས་བཞེན་རྒྱལ་པོའི་གམ་དུ་འོངས་ནས་སྤྱི་ཞེས་གསུངས་པ་ན་རྒྱལ་པོས་ཅི་འདོད་སྤྱོད་ཞིག་གསུངས་པ་ལ་
 ལོ་རྒྱུས་གསོལ་བས། རྒྱལ་པོ་ནི་བཅུ་མོ་དང་ཤིན་ཏུ་མཚོན་བས་འབྲུལ་མི་སོད་ཀྱང་། ལྷན་པའི་དམ་བཅའ་བརྟན་པས་གནང་ངོ།།

4 Years Undergraduate Examination, 2025
Semester- IV (NEP)
Indo-Tibetan Studies
Paper-Minor-2
Intermediate Tibetan Reading and Writing

Time: 3 hours

Full Marks: 60

Questions are Value as indicate in the margin.

གཤམ་གསལ་ཇི་བ་རྣམས་ལས་གང་རུང་བརྒྱད་ལ་ལན་གྲིས།

ཨང་10x8=80

༡༽ ལྷོན་འཇུག་གི་གོ་དོན་དང་ལྷོན་འཇུག་གྱི་དབེར་བརྗོད་གཉིས་རེ་གྲིས།

༢༽ རྗེས་འཇུག་གི་གོ་དོན་དང་དབེར་བརྗོད་རེ་གྲིས།

༣༽ གཤམ་གསལ་མིང་ཚིག་རྣམས་ཀྱི་དབྱིན་ཇིའི་སྐད་དོད་རྣམས་མ་ཞོར་བར་གྲིས།

ཞོ། རི་མོ། ཚ་པོ། རེ་ཚོ། ར་ཚ། སོག་གྲུ། ཞི་མི། ཉི་མ། ས། ལྷ།

༤༽ གཤམ་གསལ་མིང་ཚིག་རྣམས་ཀྱི་བོད་ཀྱི་སྐད་དོད་རྣམས་མ་ཞོར་བར་གྲིས།

Five, Four, Bird, God, Horse, tongue, Student, Tibetan, House, Pen.

༥༽ མགོ་ཅན་གྱི་ཡི་གེ་རིམ་དང་། དེ་དག་ལས་གང་རུང་གཅིག་གི་ཡི་གེ་རྣམས་རེ་རེ་ནས་མ་ཞོར་བར་གྲིས།

༦༽ འདོགས་ཅན་གྱི་ཡི་གེ་རྣམས་ལས་ཡ་བཏགས་ཀྱི་ཡི་གེ་རྣམས་རེ་རེ་ནས་གྲིས་ཏེ་དབེར་བརྗོད་གསུམ་གྲིས།

༧༽ གང་ཟག་དང་སྤྱི་ལ་ཁྱེད་པའི་མིང་ཚིག་རྣམས་གྲིས་ཏེ་དེ་དག་ལས་གང་རུང་བཞི་ལ་བརྗོད་བ་ལྷུང་ལྷུང་རེ་གྲིས།

༨༽ གཤམ་གསལ་བརྗོད་བ་རྣམས་ལས་གང་རུང་ལྔ་དབྱིན་སྐད་དུ་བསྐྱར།

༡༽ ཁོང་ཨེམ་ཚེ་རེད། ༢༽ ང་ཚོ་དགོ་ཚུ་མིན། ༣༽ ཁོང་ནང་བ་མ་རེད།

༤༽ འདི་ཀུ་ལུ་རེད། ༥༽ ཁྱེད་རང་ལུ་གུ་མ་རེད། ༦༽ ཁོང་ཨ་མ་ལགས་རེད།

༩༽ གཤམ་གསལ་བར་སྟོང་རྣམས་ལས་གང་རུང་ལྔ་ལྷོན་དང་རེད་གང་ལོས་བ་སྟོང་ས།

༡༽ འདི་ཚོ་རྒྱུ་ཀྱུ་ ༢༽ ཡ་གི་མི་ ༣༽ མ་ཚོ་མེ་ཉོག་

༤༽ འདི་ཚོ་ངའི་དེབ་ ༥༽ མ་གི་ལྷ་མ་ ༦༽ དེ་ཟ་ཁང་

༡༠༽ རང་ལོས་ནས་བོད་སྐད་སྟོང་བའི་དགོ་མཚན་སྟོང་ལ་ཚུ་མ་ལྷུང་ཞིག་གྲིས།

༡༡༽ རང་ལོས་ནས་མིང་ཚིག་ལྔ་གྲིས་ཏེ་བོད་སྐད་ཐོག་བརྗོད་བ་ལྷུང་ལྷུང་རེ་གྲིས།

༡༢༽ གཤམ་གསལ་མིང་ཚིག་རྣམས་ལས་མིང་གཞིའི་ཡི་གེ་རྣམས་ངོས་འཛིན་བགྲིས་ཏེ་ལོགས་སུ་གྲིས།

འབངས། བཏགས། རབས། གངས། དགའ། འངས། གནས། གཞས། ལགས། དཀོན།

Four-Year Undergraduate Examination, 2025

Semester – IV (NEP)

English

AECC (Ability Enhancement Compulsory Course): English Language and Communication II

Time: 3 Hours

Full Marks: 40

Questions are of equal value.

Answer any *four* questions.

1. Write an e-mail to the Principal of your Bhavana seeking permission to organise an interdepartmental debate competition.

2. As the representative of your Department, draft a notice for organising a farewell function for the outgoing students in the next month.

3. Write an essay on any one of the following topics:

a) Impact of social media on the youth of the country, b) Climate crisis and its effect on humans, c) The problem of unemployment, d) Festivals of Santiniketan

4) Read the passage carefully and answer the following questions.

5X2= 10

Rabindranath Tagore was a towering figure in Indian literature and culture. Born on May 7, 1861, in Calcutta, India, Tagore was a polymath - a renowned Bengali poet, philosopher, playwright, educator, and composer. His literary works are known for their lyricism, depth, and universality, exploring themes of love, nature, spirituality, and the human condition. Tagore's collection of poems, "Gitanjali", earned him the Nobel Prize in Literature in 1913, making him the first non-European to receive this honor. He was a key figure in India's cultural renaissance, influencing not only literature but also art, music, and education. Tagore founded Visva-Bharati University, which aimed to promote cultural exchange and holistic learning. Tagore's vision for education emphasized the importance of creativity, freedom and holistic learning. He believed in the unity of all knowledge and the interconnectedness of different cultures. His legacy extends beyond India, inspiring artists, writers, and thinkers worldwide. Today, Tagore's works continue to be celebrated for their beauty, wisdom, and relevance.

- When was Rabindranath Tagore born?
- What award did Tagore receive in 1913?
- What themes did Tagore's writings explore?
- What did Tagore emphasize in his vision for education?
- What institution did Tagore establish, and what was its aim?

5. Write a précis of the passage given below and add a suitable title.

Unemployment in India remains a significant challenge, driven by a complex interplay of economic, demographic, and structural factors. As of 2025, the unemployment rate hovers around 7-8%, with urban areas and youth facing higher joblessness. The country's rapidly growing population, adding millions to the workforce annually, outpaces job creation, particularly in the formal sectors. While agriculture employs nearly 40% of the workforce, it contributes less to GDP, reflecting underemployment and low productivity. The manufacturing and service sectors, though growing, struggle to absorb the surplus labour due to automation and skill mismatches. Educated youth, especially graduates, face high unemployment due to a gap between academic training and industry demands. Government initiatives like Skill India and Make in India aim to boost employability and industrial growth, but their impact is gradual. Rural-to-urban migration further strains urban job markets, leading to informal employment with low wages and poor conditions. Women's participation in the workforce remains low, exacerbating gender disparities. Despite recent economic reforms, bureaucratic hurdles and inadequate infrastructure hinder job creation. Addressing unemployment requires sustained investment in education, skill development, and labour-intensive industries to align with India's demographic dividend and economic aspirations.